

AZ ONLINE OKTATÁS KUTATÁSI TAPASZTALATAI A SZABOLCS-SZATMÁR-BEREG MEGYEI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNYEK KÖRÉBEN (2. RÉSZ)

Szabóné Berta, O.¹ – Barabásné Kárpáti D.²– Nagy A.³ – Oroszné Ilcsik B.⁴

ABSTRAKT

Our research focuses on the latest social and educational challenge, on the online education due to Covid and the digitization of education. The first quarantine period launched new and unknown processes in education, especially in higher education, which in the long run will result in significant changes in the lives of everyone: teachers, students, educators and students alike. Although our interest extends to education as a whole, during this period we examined an online training that left a deep imprint on our own lives and had the greatest impact on the lives of our university students in a questionnaire survey. Our main goal was to be the best and most effective instructors and mentors in this training situation, examining the experiences of the students. We also examined and analysed our results in this light in our second article.

KEYWORDS

Digitalization, higher education, Covid 19, questionnaire, survey

BEVEZETÉS

A magyar alap,- közép,- és felsőfokú oktatási intézményeknek 2020 márciusában nagyon gyorsan és a lehető leghatékonyabban kellett alkalmazkodniuk a kialakult pandémiás helyzet kihívásaihoz. Az első karantén időszakban komoly szervezési és módszertani tapasztalatokat szereztek a távoktatásban az egyetemek, ugyanakkor égető kérdésként jelentkezett, hogy hogyan alkalmazkodjanak a képzőhelyek a megváltozott körülményekhez. Hogyan alakult a hallgatók helyzete, körülményei a járvány ideje alatt, hogyan tudtak alkalmazkodni a hallgatók ehhez az új szituációhoz? Milyen lehetőségeket nyújt az új helyzet a hallgatók, oktatók és a képző intézmények számára? Sok olyan kérdés és probléma vetődött és vetődik fel, ami alapjaiban is kihat az oktatás és képzés során eddig tapasztaltakra és alapjaiban változtatja meg az oktatással kapcsolatos attitűdöt.

Napjainkban az országok GDP-re vonatkozó statisztikái alapján a mutató erős kapcsolatot mutat az internet eléréssel: a gazdagabb országok nagyobb internet eléréssel bírnak, és fordítva. A statisztikák szerint 98,4% a különbség az észak-koreai és a katarai internet felhasználók aránya között. Az Internet használat a legszélesebb körben Észak-Amerikában, valamint Észak- és Nyugat-Európában terjedt el, több mint 90%-os internet eléréssel. Ugyanakkor továbbra is alacsony Közép- és Kelet-Afrikában, kevesebb, mint 20%-kal, ami túlnyomó részben a gyéresebb infrastrukturális hozzáférhetőség következménye. Mérete és népessége ellenére Észak-Korea internet-elérhetősége csupán 0.06%, míg Katar vagy az Egyesült Arab Emírátsok majdnem 99%-os hozzáféréssel rendelkeznek.[1] Ezek az eredmények is mutatják, meny-

¹ Dr. Szabóné dr. Berta Olga, Nyíregyházi Egyetem, GTI, berta.olga@nye.hu

² Barabásné dr. Kárpáti Dóra, Nyíregyházi Egyetem, GTI, karpati.dora@nye.hu

³ Dr. Nagy Andrea, Nyíregyházi Egyetem, GTI, nagy.andrea@nye.hu

⁴ Oroszné Ilcsik Bernadett, Nyíregyházi Egyetem, GTI, nagy.andrea@nye.hu

nyire heterogén az internethez való jutás, és ez alapján egy ilyen extrém helyzetben az oktatáshoz való hozzáférés világszerte.

Magyarországon is árnyalja a képet a nagyvárosok és kistelepülések internet ellátottságának eltérése. A KSH [Internet1] legfrissebb, 2020 évi adatai alapján napjaink Magyarországon a háztartások internet hozzáférése 87,6%, ugyanakkor a csaknem mindennapos internethasználat aránya - 3 hónapon belül már csak 78,6%. Még nagyobbra nyílik az olló, ha a hordozható számítógép (pl. laptop, táblagép) használatához kapcsolódó internetelés 3 hónapon belüli arányát nézzük, ami 46,6%, bár ebben csak 2019-es adat állt rendelkezésre. [2]

Az „információs társadalom” kifejezés az 1960-as évek elejének japán társadalomtudományában jelent meg először [3]. Jelentős változáson ment át a fogalom értelmezése az elmúlt évtizedek alatt, ami mutatja, hogy a dinamikusan fejlődő társadalmak az információ rohamos fejlődésének, az információgazdálkodásnak és a digitális világ dinamizmusának köszönhetően folyamatos változás alatt állnak. Az információ és az informatika szoros kapcsolata és összefüggése közhellyé vált. Olyan alapvető tényező lett a mai kor társadalmában, a szervezetek életében, amely megkerülhetetlen, olykor komoly vitákat és mély változásokat generál. A társadalmi élet szereplőinek rugalmasnak kell lenniük a technológiai változásokkal szemben, ugyanakkor az oktatásban eddig a személyes, jelenléten, szoros tanár-diák kapcsolaton alapuló oktatást részesítették előnyben. [4] Mind a pandémia, mind a társadalmi változások azonban ennek átgondolását tették szükségessé az elmúlt években.

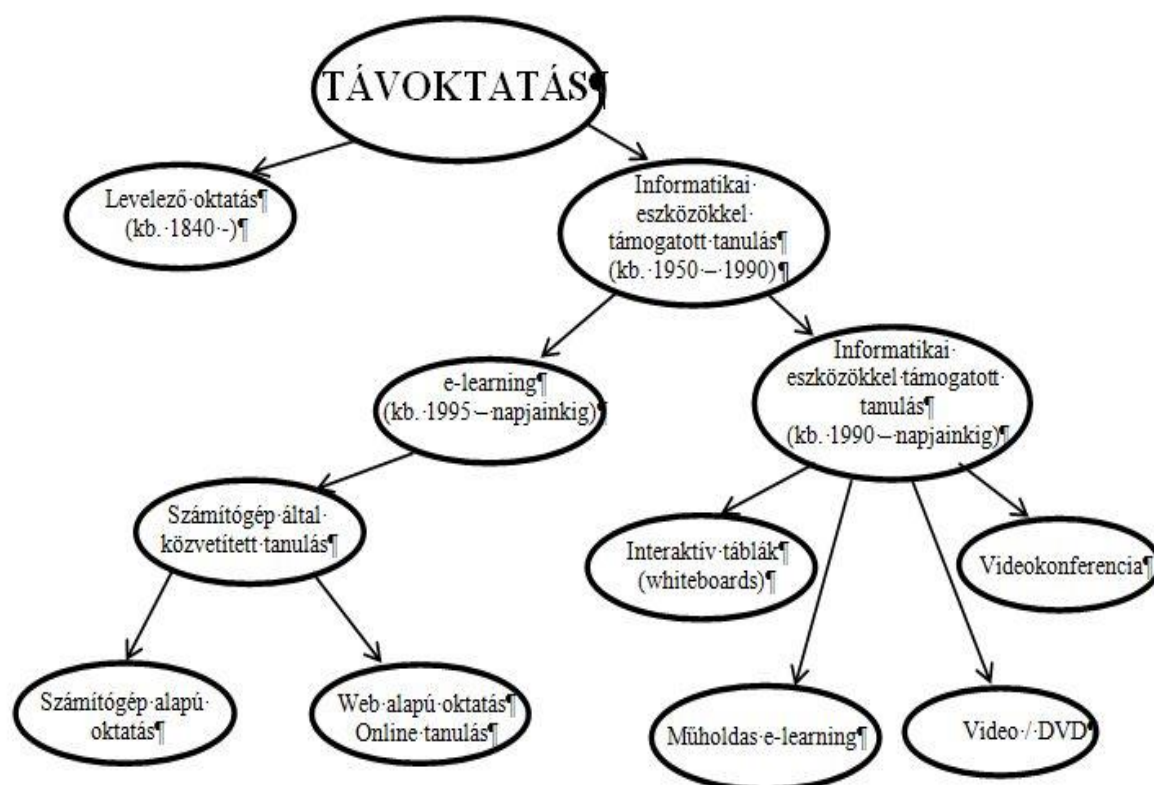
Az oktatás digitalizációjának története

Elsőként fontosnak tartottuk tisztázni az egyes fogalmakat, mint a távoktatást, az e-learninget, a blended-learninget, valamint az online oktatást illetve, hogy mit is értünk ezen fogalmak alatt. A Pedagógiai Lexikon [5] alapján „A távoktatás a levelező oktatás kritikájaként, annak hiányait pótló s annál hatékonyabb távirányítási formaként fejlődött ki, amely szigorúbban és eredményesebben teljesítheti a levelező oktatás feladatait. Jellemzője, hogy helytől és időtől függetlenül képes sokakat tanítani, s így „tömegoktatásra” alkalmas eszközzé válik. Ugyanakkor módot ad az egyéni tanulási szempontok figyelembevételére, az egyéni tanulási problémák kezelésére és az egyéni tanulási ütem biztosítására.”

Az Európai Unió definíciója szerint az e-learning a korszerű multimédia-technológiák és az internet alkalmazása az oktatás minőségének javítása érdekében, elősegítve a forrásokhoz való hozzáférést, információcserét és az együttműködést [4]. Ugyanakkor Forgó [6] szerint 2000-ben az Európai Bizottság kulturális és oktatási ügyekért felelős biztosa már felvetette az eLearning kezdeményezést. Ekkor az e-learning még tágabb összefüggésben jelent meg, egymáshoz lazán kapcsolódó elvárások összefoglaló fogalmaként. Ez az átfogó, szélesebb körű értelmezés magában foglalja az oktatási rendszereknek az IKT hatására történő átalakítását és a tanulás számítógépes integrációját. Az e-learning az oktatás hagyományos formáival szemben új lehetőségként jelent meg. Jellemzi a jövőirányultság, és megítélése nem elsősorban a mai teljesítőképessége, hanem a jövőbe vetített lehetőségek alapján történik. Innen ered a hagyományos oktatási gyakorlatot átformáló hatásának feltételezése is. Az eLearning kezdeményezés a következő elérendő célokat jelölte meg: az IKT iskolai modellének megvalósítása, a digitális írástudás terjesztése, új tanulási kultúra kialakítása, széleskörű hozzáférés biztosítása a tanulási lehetőségekhez, jó minőségű elektronikus tartalmak stb. [6]

A blended learning jellemzői -a szakirodalom megfogalmazása alapján- túlmutatnak az osztálytermen. . Ez az oktatási forma formális és informális, technológiára alapozott és emberközpontú, egyéni és társasági, irányított és felfedezés-orientált. Rossett [7] szerint lényes a műhelymunkával, konzultációval, támogatókkal és on-line osztálytermekkel és döntéstámogató eszközökkel, való ellátottság. A blended learning „olyan oktatási technológia, mely a kép-

zéshez változatos, tanulási környezeti elemek (módszerek és eszközök) – hagyományos és virtuális tantermi tanulási formák, személyes és távolsági konzultáció biztosításával, nyomtatott- és elektronikus tananyagok segítségével magas-színvonalú (hi-tech) infokommunikációs eszközök révén a tananyagot kooperatíván, változatos módszerekkel, egyénre szabott formában teszi hozzáférhetővé, biztosítja tanulók előrehaladási ütemének ellenőrzését értékelését [8].” Az online oktatás egy rugalmas oktatási rendszer, amely magában foglal mindenféle tanulást, amely az interneten keresztül történik. Az online tanulás lehetőséget ad a pedagógusoknak, hogy elérjék azokat a diákokat, akik esetleg nem tudnak beiratkozni egy hagyományos tantermi tanfolyamra, emellett támogatja azokat a tanulókat, akik saját ütemtervük szerint és saját ütemük szerint kívánnak dolgozni. [Internet 2]

Forrás: Benedek A et. al. (2012)

1. ábra: Egyszerűsített áttekintést nyújtó „távoktatási, e-learning családja

A levelező oktatás kezdetét általában Pitman névéhez kapcsolják, aki 1840-ben Nagy-Britanniában levelezőlapon tanította a gyorsírást. 1856-ban C. Toussaint alapította meg az első eredeti levelező iskolát Berlinben, ahol nyelvoktatás zajlott. Szintén 1856-ban a Londoni Egyetemen olyanok is vizsgázhattak, akiket nem helyben oktattak. Az I. világháborúig sokféle jönnek létre levelező iskolák Európában és Amerikában egyaránt. 1927-ben a BBC először kísérletet tesz rádióon keresztül sugárzott iskolarádiós műsorokra, 1937-től a francia Radio Sorbonne folyamatosan sugároz adásokat, amelyet már az egyetemi szintű távoktatás őskének tekinthetünk. Amerikában a harmincas évek végén telefonon oktatják a mozgáskorlátozottakat és otthonfekvőket. 1939-ben alakul meg az első jelentős állami intézmény Franciaországban, a mai CNED (Centre National d’Enseignement á Distancem, Országos Távoktatási Központ) őse. Azoknak a középiskolás fiataloknak hozták létre, akiknek a háború miatt ideiglenesen el kellett hagyniuk otthonukat. Ezek a fiatalok levelező úton folytathatták középiskolai tanulmányaikat. Források szerint az oktatásban 1942-ben Ausztráliában alkalmazzák először a rá-

dió-telefont. A volt szocialista országokban az 1950-es években számos levelező tagozatos képzés indult. A fejlődés következő nagy lépcsőjeként az 1960-as és 1970-es években a televízió is bekapcsolódik a távoktatási eszközök sorába. Franciaországban az 1960-as évek második felében a rádiós adások bekapcsolódnak az egyetemi szintű levelező oktatásba, az 1980-as évektől datálódik a távoktatás világszerte. Míg a fejlett országokban a felzárkóztatás a cél főként olyan embereknek, akik valamilyen okból kiszorultak a tanulásból, addig a fejlődő országokban a tanárképzés és a vezetőképzés jut nagyobb szerephez. A számítógépek elterjedése a háztartásokban azonban alapjaiban változtatja meg a távoktatás eszközrendszerét. Az internet megjelenése és elterjedése radikálisan befolyásolta a távoktatás fejlődését. Napjainkra széles palettán indul távoktatási képzés szerte a világon, legyen szó alapképzésről vagy továbbképzésről, szakképzésről vagy akár átképzésről.[9]

A kutatás háttere, módszertana

Kérdőíves vizsgálatunkba bevontunk minden Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei és Nyíregyházán működő felsőoktatási intézményt. Kérdőívünket a Neptun rendszer segítségével, online juttattuk el a három képzőhelyen: a Nyíregyházi Egyetemen, a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskolán, valamint a Debreceni Egyetem Egészségügyi Karán beiratkozott hallgatónak. A vizsgált területeket a fő kérdéscsoportok tematikája alapján építettük fel és mutatjuk be, majd ismertetjük az eredményeket is, ezek a következők: a válaszadó és a demográfiai tényezők; az IKT használatával, online oktatáshoz kapcsolódó attitűddel összefüggő kérdések; a válaszadó esetleges terveivel, véleményével kapcsolatos kérdéskörök. Ahogy a mintavételi eljárást Babbie nyomán 5 lépésben megvalósítottuk meg: először definiáltuk a sokaságot, majd a mintavételi keretet. A harmadik lépésben a kiválasztásra került a mintavételi technika, a negyedik lépésként pedig a mintanagyságot határoztuk meg. Végül a minta kivitelezési feladatai maradtak. Alapvető tehát a jó mintavételi terv és ehhez kapcsolódóan egy megfelelő célsokaság meghatározása, ami segíti a kutatás megalapozását és így a végső következtetés meghozatalát. [10] Sajnos lehetőségeink nem tesznek lehetővé egy teljes körű, reprezentatív kutatást, így a nem reprezentatív felmérést választottuk a vizsgálatunk lefolytatásához.

Vizsgálatunk több korosztályra is osztható, ennek megfelelően jellemzőik és fő tulajdonságaik alapjaiban befolyásolják a digitális oktatáshoz, nem személyes jelenléthez kapcsolódó oktatást, ahhoz fűződő attitűdjüket. Ezeket a jellemzőket a szakirodalom és saját tapasztalatunk alapján az 1. táblázatban foglaltuk össze.

1. táblázat: A digitális bevándorlók és a digitális bennszülöttek jellemzői

Digitális bennszülöttek	Digitális bevándorlók
legfontosabb információforrás az internet	az internet csak kiegészítő információforrás
gyors alkalmazkodás az új programokhoz technikai fejlesztésekhez	ragaszkodás a megszokott programokhoz, eszközökhöz
kép- és hangeffektusokra épülő befogadás	szövegekre épülő befogadás
alacsony intenzitású digitális kommunikáció	nagy mértékű digitális kommunikáció
intenzív jelenlét különböző közösségi oldalakon	heti vagy még ritkább belépés közösségi oldalra
habzsolják az információt az online térben, gyorsan döntenek, szelektálnak egy-egy keresés kapcsán	az információt főként hagyományos csatornán szerzik be, lassabban, alapos informálódás után döntenek

Forrás: Buda [11] nyomán saját szerkesztés; 2021.

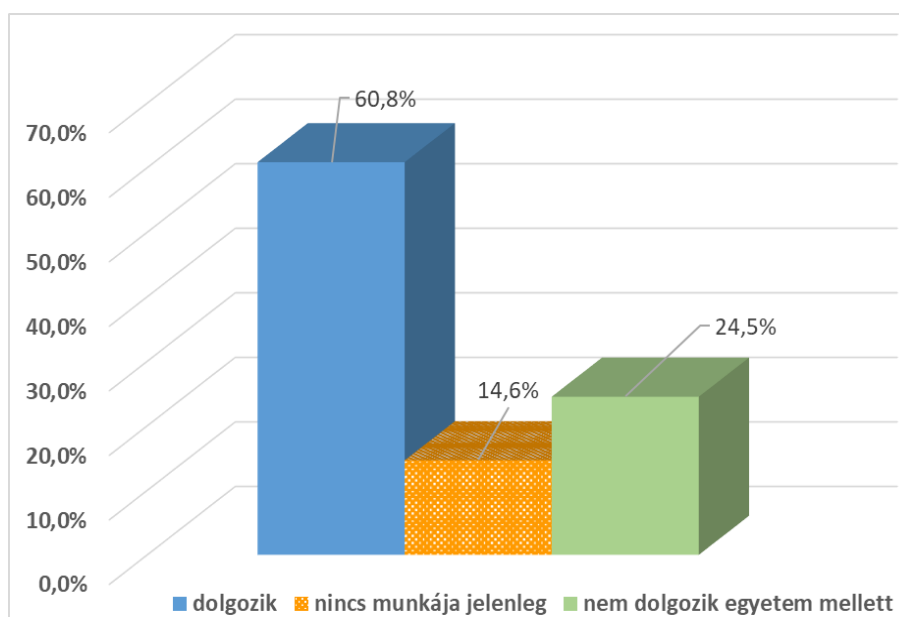
Vizsgálatunkban egyik kiemelt szerep a demográfiai elemzéseknek jutott: arra voltunk kíváncsiak, vajon milyen módon befolyásolják ezek a tényezők az oktatás digitalizációjához és online formájához való hozzáállást, van-e hatása bármilyen módon a kornak, nemnek, esetleg a szaknak e tekintetben.

A kutatási részeredmények

Kérdőíves vizsgálatunkban a Szabolcs-Szatmár-Bereg megyében működő három felsőoktatási intézmény: a Nyíregyházi Egyetem, a Debreceni Egyetem Egészségügyi Kara, valamint a Szent Atanáz Görögkatolikus Hittudományi Főiskola aktív státuszú hallgatói vettek részt. A vizsgálatba természetesen nem kerültek be a passzív státuszú hallgatók, hiszen ők nem voltak részesei az online oktatásnak, így nyilatkozni sem tudtak ezzel kapcsolatosan. Az adatok alapján az említett felsőoktatási képzőhelyeken, melyek mindegyike Nyíregyházán található, összesen 4897 aktív státusszal rendelkező hallgató tanul.

A beérkezett válaszok alapján megye aktív státuszú hallgatóinak 7,2 százaléka válaszolta meg kérdőívünket, 355 fő, ami elfogadható arány, tekintettel a csökkenő válaszadási hajlandóságra a kérdőíves kutatások esetén. A válaszadó 355 hallgatóból 167 fő nő és 188 fő férfi hallgató volt. A vizsgált hallgatók kor szerinti megoszlása alapján 187 fő 24 év alatti, 61 fő 25 és 30 év közötti, 30 fő 31-35 év között van, 31 fő 36 évesnél idősebb, de 40 alatt van, 41 fő 41 és 50 év közötti, 5 fő pedig 51 évnél idősebb. A felmérésben részt vevő hallgatók 47,3 százaléka idősebb, mint 25 éves, ami esetünkben 168 főt jelentett. A jellemzően nappali státuszú, 24 évnél fiatalabb hallgatók 52,7 százalékban jelennek meg a válaszadók között.

A kutatás során rátértünk olyan nehézségekre, mint a munkavállalás kérdésköre. A statisztikai adatok világszerte, így hazánkban sem alakultak kedvezően ebben a tekintetben, így rákérdeztünk a hallgatók tapasztalataira. A kérdéseket két csoportba osztottuk: az első kérdéskör esetén, melyet a 2. ábrán mutattunk meg, a válaszadók 60,8 százaléka azt felelte, hogy jelenleg is dolgozik. Sajnos 14,6 százalék jelezte, hogy jelenleg nincs munkája és 24,5 százalék eredetileg sem dolgozott az egyetem mellett.

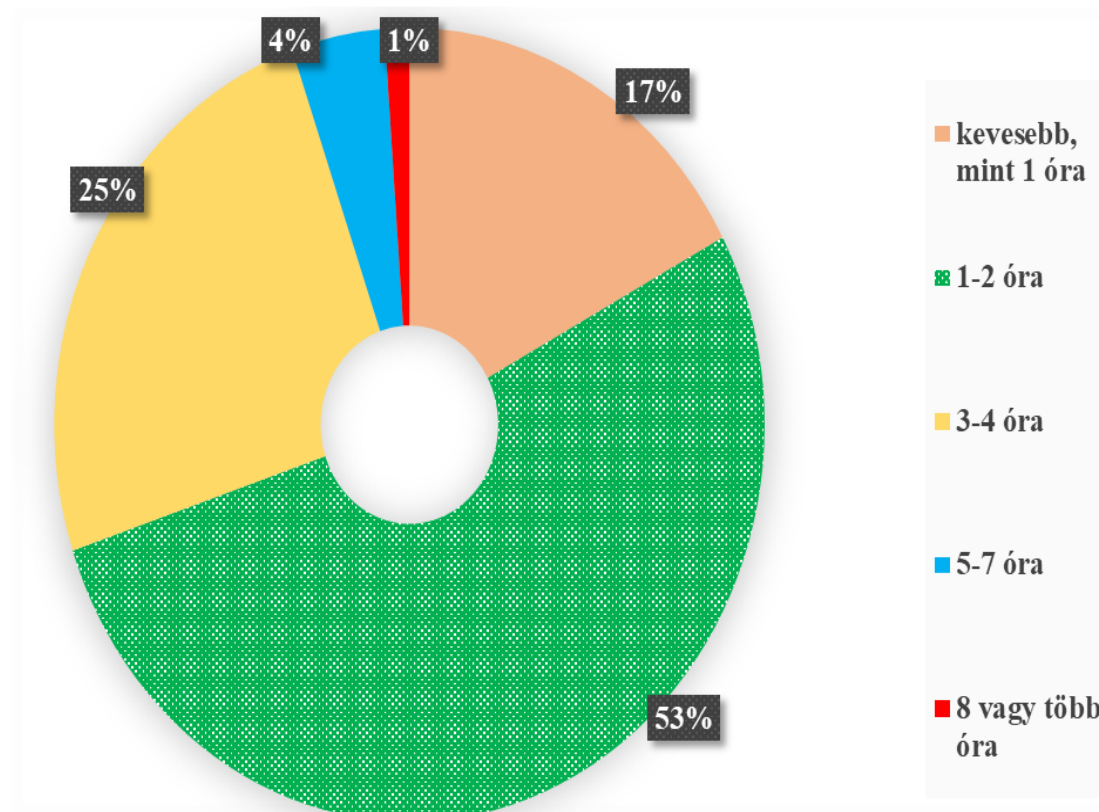

Forrás: saját szerkesztés, 2021. n=355

2. ábra: Munkát vállaló hallgatók az intézményekben

A kutatás másik kérdése volt, hogy elvesztette-e a munkáját az első vészhelyzet elrendelésekor nagy arányban kaptunk kedvezőtlen választ. A felmérés alapján a válaszadók közül 52 fő vesztette el a munkáját az első karantén alatt. Egy KSH [Internet 3] által elkészített új foglalkoztatottsági módszertan szerinti számítása alapján januárban 97 ezerrel kevesebben dolgoztak, mint decemberben, a 2020. januárhoz képest pedig még 55 ezer fős a csökkenés.

A kérdéseinkben kitértünk az online oktatással töltött egyéni időre, illetve összehasonlításként először azt mértük fel, mennyi időt kellett az online térben töltenie a hallgatóknak a vészhelyzet elrendelését megelőző időszakban.

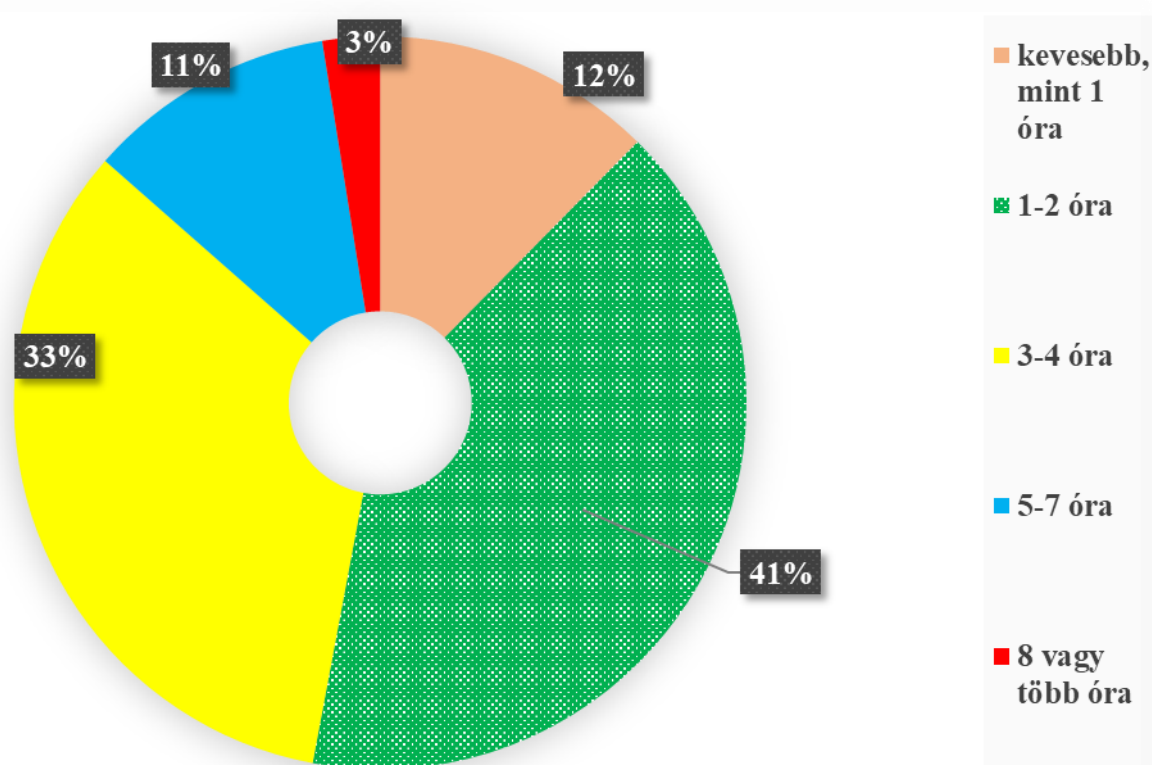
Forrás: saját szerkesztés, 2021. n=355

3. ábra: A válaszadók megoszlása az online tanulás alapján, karantén előtt

A harmadik ábra mutatja, hogy normál ügymenetben is a hallgatók 53 százaléka töltött napi egy-két órát az online felületek használatával. 17 százalékuk kevesebb, mint egy órát, míg 25 százalék azt jelölte meg, hogy naponta 3-4 órát tanulással összefüggésben van a digitális térben.

A 4. ábra mutatja a válaszadók megoszlását az online tanulásban töltött idő alapján, de immár a karantén időszakban.

Az ábrán látható, hogy az arányok jelentős eltolódást mutatnak, és a hallgatók is megnövekedett terheket, növekedő online jelenlétet, nagyobb mennyiségű feladatot jeleztek vissza a válaszaikban. Az egy óránál kevesebb és az 1-2 óra időtartam jelenősen lecsökkent, ezzel együtt a 3-4 órát online térben tanulók aránya 33 százalékra nőtt. Viszont az 5-7 illetve 8 óránál több választók aránya majdnem háromszorosára nőtt a két időszak között.

Forrás: saját szerkesztés, 2021.

4. ábra: A válaszadók megoszlása az online tanulás alapján, karantén után

Jelentős tehernövekedés ez, főleg, ha figyelembe vesszük, hogy jelenléti oktatáshoz szoktak hallgatóink, illetve oktatóink is. Érdekes kérdés, hogy ez az oktatók oldaláról, az ő szemszögükből milyen változásokat eredményezett.

BEFEJEZÉS

Kutatásunk középpontjában a legújabb társadalmi és oktatási kihívás, a Covid miatti online oktatás és az oktatás digitalizációja áll. Az első karantén időszak olyan új és az oktatásban, főként a felsőoktatásban ismeretlen folyamatokat indított el, amely hosszú távon jelentős változásokat eredményez mindenki: oktatók, hallgatók, pedagógusok és diákok életében egyaránt. Érdeklődésünk ugyan kiterjed az oktatás egészére, de ebben az időszakban mégis a saját életünkben is mély nyomot hagyó és az egyetemünk hallgatóinak életét leginkább befolyásoló online képzést vizsgáltuk meg egy kérdőíves kutatás során. Célunk első sorban az volt, hogy a hallgatók tapasztalatait megvizsgálva minél jobb és hatékonyabb oktatók, mentorok legyünk ebben a képzési helyzetben is. Eredményeinket is ennek fényében vizsgáltuk és elemeztük tovább második cikkünkben. Cikksorozatunk további elemzéseket, vizsgálatokat tesz lehetővé, mivel kérdőívünk számos kérdéskört vizsgált. Ugyanakkor fontosnak tartottuk, hogy összehasonlíthatóvá váljanak az eredményeink a legújabb időszak tapasztalataival, ezért már zajlik azon hallgatók megkérdezése, akik mindkét időszakot már ezekben a felsőoktatási intézményekben töltötték.

Ezúton szeretnénk ismét köszönetet mondani mind a hallgatóknak, akik a kérdőív kitöltésével segítettek a vizsgálatunkat, mind a felsőoktatási intézmények vezetőinek, akik lehetővé tették a vizsgálat lefolytatását intézményeinkben.

IRODALOMJEGYZÉK

- [1] Szabóné Berta Olga-Oroszné Ilcsik Bernadett (2020): Az influencerek és a marketing kapcsolata a digitalizált világban - avagy egy marketingkutatás módszertani kérdései;
- [2] Szabóné Berta O.-Barabásné Kárpáti D.-Nagy A.-Oroszné Ilcsik B. (2021): Az online oktatás kutatásának részeredményei Szabolcs-Szatmár-Bereg megyei felsőoktatás tapasztalatok tükrében; 4. kötet, ISBN 978-615-6201-12-6
- [3] Z. Karvalics L. (2007): Az információs társadalom; Gondolat – Új Mandátum Budapest; ISBN 978 963 693 061 5
- [4] Benedek A et. al. (2012): Digitális pedagógia 2.0; Budapesti Műszaki és Gazdaságtudományi Egyetem; Mérnöktovábbképző Intézet, Typotex Kiadó; ISBN 978-963-279-764-9;
- [5] Báthory Z. - Falus I. (1997): Pedagógiai Lexikon I-III. kötet. Keraban Kiadó, Budapest,
- [6] Forgó Sándor: Az e- learning fogalma. In: Hutter O. -Magyar G. - Milinarcics J. E-LEARNING 2005 (e- learning kézikönyv), Műszaki Könyvkiadó, 2005. 14.
- [7] Rossett, A., Douglis, F., & Frazee, R. V. (2003, July). Strategies for building blended learning, Learning Circuits. Retrieved August 1, 2004, from <http://www.learningcircuits.org/2003/jul2003/rossett.htm> Letöltés: 2021.08.10.
- [8]: Forgó S. - Hauser Z. - Kis-Tóth L. (2004): Tanulás tér- és időkorlátok nélkül; Iskolakultúra 2004. 12. szám; p.124.
- [9] Lengyel Zsuzsanna Mária (2007): E-learning: tanulás a világhálón keresztül; Letöltés 2021.08.13. <https://dea.lib.unideb.hu/dea/bitstream/handle/2437/3121/szakdolgozat.pdf?sequence=1>
- [10] Babbie, Earl (2008): A társadalomtudományi kutatás gyakorlata; Budapest; ; ISBN 978-963-456-000-5
- [11] Buda András (2017): IKT ÉS OKTATÁS Együtt vagy egymás mellett?; Belvedere Meridionale kiadó, ISBN 978-615-5372-69-8

INTERNETES FORRÁSOK:

- [13] Internet 1: <https://www.ksh.hu/informacio-kommunikacio> Letöltés: 2021.01.20.
- [14] Internet 2: <https://www.encyclopedia.com/> saját fordítása
- [15] Internet 3: Vállalkozás: 97 ezren veszítették el az állásukat januárban | hvg.hu; Letöltés: 2021. 02.28.